

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

červenec 2018

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, recepty, tipy na odbornou literaturu i beletrii, zdravý životní styl, náměty na tvořivé činnosti, poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

dnešní úvodník bych rád věnoval nejen tématu, které pravděpodobně dostane prostor v samostatném článku některého z následujících čísel, ale zejména způsobu, jakým se dostalo k veřejnosti. Česká televize odvysílala v předminulém týdnu reportáž o odstrašujících podmínkách nosnic v českých klecových chovech (ke zhlédnutí [zde](#)). O neutěšeném stavu zvířat v těchto

průmyslových systémech je zastánci práv zvířat reportováno často a já sám bych neměl potřebu na něco podobného znovu upozorňovat. Ale ve chvíli, kdy mě na odvysílanou reportáž s určitou dávkou oprávněného rozhořčení navedlo nezávisle na sobě hned několik lidí, od kterých bych hlubší zájem o věc spíše nečekal, poněkud jsem zpozorněl. S jistým zájmem a nadějí, že by se

mohly věci i v této na první pohled neviditelné oblasti konečně pohnout, jsem, nemaje televizor, na internetu zhlédl uvedenou reportáž a také [rozhovor v DVTV](#) s mluvčím kampaně a organizace OBRAZ Obránci zvířat, která investigativní záběry pořídila a pustila do světa. Bylo velmi zajímavé pozorovat, jakou bouři vyvolala jediná obrazová reportáž v masmédiích, když o tom samém už byly popsány stohy papíru. A to nejen díky řádově vyššímu dosahu

Foto -jj-

televize ve srovnání s ostatními sdělovacími prostředky. Zdá se, že se o tématu začalo živě diskutovat právě proto, že se dostalo na televizní obrazovky do virtuálního světa diváků - jako by právě tam byla tvořena skutečnost a veřejné mínění. Skutečnost hrozivá, ale chvála těm, kdo jí dokážou využít ve prospěch dobré věci. Pokud je usilováno o celospolečenskou změnu, bude třeba zapojit i na první pohled nepopulární prostředky. A opět obvyklé doporučení - legislativní změnu, ke které tato a podobné kampaně směřují, může každý z nás akcelarovat svým každodenním spotřebitelským rozhodováním.

Přejeme příjemné prožití prázdninových dnů, váš Kompost. -jj-

Z obsahu tohoto čísla:

Ozvěny semináře Ochrana zvířat při.....	2
Vodňanské rybářské dny ozkoušely.....	2
Několik vět starých 150 let.....	3
Sníme naši planetu? - 13. díl.....	4
Objevy detektiva Ledňáčka.....	5
Hurá na výlet s Enviroskopem - 13.....	6
Oficiální certifikát Palm oil free? V ČR...	6
„Motýlí fénix“ z výletu ZO ČSOP.....	7
Večer s dokumentem - 53. díl.....	7
Nejmenované německé město.....	9
Červenec očima Jirky Wagnera.....	11
Raději zešílet v divočině.....	11
Zastavíš kdesi v Horní Dolní.....	12
Deset vteřin.....	12
Člověk zasažený bleskem.....	13
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	14
Pod pokličku veganským večerím.....	14

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Ohlédnutí

Ozvěny semináře „Ochrana zvířat při stavebních úpravách“ – 4. Ptáci a skla

Vystihující název - "Skla - neviditelný zabiják" - měla čtvrtá přednáška únorového semináře. Neviditelný materiál a pro většinu projektantů a stavitelů zatím neviditelný problém. Odhaduje se, že jen v Evropě ročně hyne po nárazu do skleněných ploch asi 100 miliónů ptáků. Kromě samotného nezájmu situaci ještě zhoršuje všeobecně rozšířený mýtus siluety dravce, která je v nejčastěji používané formě opatřením naprosto nedostatečným. Problematikou jsme se již na stránkách Kompostu zabývali ([č. 7/2017](#)). Pro zájemce jsou k dispozici dvě odborné brožury (el. [zde](#) a [zde](#)).

Výčet typů rizikových staveb a objektů by byl široký, může se jednat jak o skleněné pláště budov, tak i jakékoli jiné větší skleněné plochy - autobusové zastávky, skleníky, protihlukové stěny, velká okna, prosklené spojovací krčky... Podle charakteru můžeme plochy rozdělit do dvou skupin. Skrze transparentní (průhledné) skleněné plochy mohou ptáci vidět objekty (zeleně) za nimi a taková skla jsou pro ně neviditelná. Reflexní (zrcadlící) plochy odrážejí obraz krajiny nebo zeleně, do které

pak chtějí proniknout. V obou případech se jedná o střety v plné rychlosti končící ve většině případů fatálně.

Rizikovitost jednotlivých ploch úzce souvisí s jejich pozicí v terénu vzhledem k zeleni, vodním plochám, okolním objektům, tahovým trasám ptactva, výšce atd. Prevence se samozřejmě odvíjí od toho, zda se jedná o existující stavbu nebo stavbu ve fázi projektu (tam můžeme ovlivnit i výše zmiňované charakteristiky).

Pro samotné ošetření skleněné plochy je nezbytné takové opatření, které zaručí, že pták bude sklo vnímat jako celistvou překážku. Při letu totiž zaznamenává jenom poměrně úzký perimetr. Samostatné nebo řídké umístěné polepy tak svou ochrannou funkci téměř neplní. Naopak při dostatečně hustém polepení se jedná o ochranu velmi efektivní - a vůbec nerozhoduje tvar ani barva. Velmi účinné jsou pruhové polepy, dá se využít i takřka neviditelných UV polepů (většina ptáků vidí i v UV spektru), u školských zařízení se může stát jejich tvorba součástí výtvarné a ekologické výchovy. Konkrétní

Důkaz nefungující ochrany řídké lepenými siluetami dravců - otisk nárazu ptáka, foto -jj-

návody na velikost a rozestupy prvků naleznete v uvedených materiálech. Všeobecně však platí, že kreativě se v této oblasti meze nekladou. Další zajímavé tipy na ochranné prvky najdete např. [zde](#).

Stejně jako v minulých dílech seriálu je hlavní překážkou k efektivnímu řešení uvedeného problému neochota zainteresovaných osob se tématem vůbec zabývat. Jde o starosti a práci navíc, zákon nic podobného neukládá, neexistují kontrolní mechanismy, sankce... Vše je na dobrovolné bázi a ve světě volného obchodu a silné konkurence pak jakákoli komplikace při stavbě většinou nepřichází v úvahu. Prozatím tedy nezbude nic jiného, než téma dostat do širšího povědomí. A také tlačít na odpovídající legislativní změnu. -jj-

Překopávky

Vodňanské rybářské dny ozkoušely systém vratných kelímků

V minulém čísle časopisu jsme uveřejnili několik tipů pro minimalizaci vzniku odpadů nejen při letních venkovních akcích. Nejvíce viditelnou "složkou" bývají v takových případech kvanta plastových kelímků končících povětšinou v komunálním odpadu. Na některých velkých letních festivalech je tento problém už několik let řešen systémem zálohovaných kelímků. Je potěšující, že i pořadatelé středních a menších akcí začínají sahat po tomto způsobu. Jedním z příkladů v našem okolí byly nedávno proběhlé Vodňanské rybářské dny. Na podrobnosti jsme se zeptali **Ing. Michala Madara** z MěKS Vodňany.

Hlavní motivací pro zavedení systému vratných nápojových kelímků na velkých venkovních akcích je asi zjevná - minimalizace odpadů a méně nepořádku na veřejných prostranstvích. Existují i některé méně viditelné benefity - např. finanční stránka věci?

Co se týká financí, cena za použití vratného kelímku je v řádu haléřů dražší než cena

kelímku jednorázového. Tyto náklady jsou přeneseny na prodejce občerstvení, protože oni mají z prodeje nápojů byznys, ale tento náklad rozhodně není důvod ke zdražování nápojů. Pokud si pořadatel navíc jako my zvolí potisk na tyto vratné kelímky jako určitou formu propagace, může mu z toho plynout i určitý zisk, protože někteří návštěvníci si tyto kelímky odnášejí domů jako suvenýr nebo památku.

Co bylo z pořadatelského hlediska největší překážkou?

Překonat nedůvěru poskytovatelů občerstvení, kteří se s tímto systémem setkali poprvé. Jejich obavy z náročnosti na čas a personál se během prvních pár hodin akce rozplynuly a pak už vše běželo hladce.

Pořízení kelímků a související servis (mytí apod.) předpokládám zajišťovala specializovaná firma.

Ano, jednalo se o firmu CUP SYSTÉM s.r.o., která má s touto službou několikaleté zkušenosti i na velkých mezinárodních akcích. Zajistili nám kompletní servis včetně potisku, návozu, odvozu, distribuce pro poskytovatele občerstvení a dokonce nám poskytli pracovníka, který byl přítomen po celou dobu konání této dvoudenní akce a pomáhal nám se správným zavedením tohoto systému do praxe.

Máte nějaká čísla - celkový počet kelímků, počet účastníků akce, podíl vrácených kelímků...?

Celkový počet účastníků odhadujeme na cca 8 tisíc (jedná se o městskou akci bez vstupného) a kelímků bylo použito a vráceno cca 20 tisíc.

Konkrétní úspora spočívá i v méně náročném úklidu po takové akci. Dá se i tohle nějak vyčíslit? Máte představu, o kolik komunálního odpadu méně se posbíralo a svezlo při tomto ročníku?

Úspora na naší akci za úklid a odvoz odpadu byla cca 20 tisíc korun. Podstatnou finanční úsporu nečinilo ani tak množství odpadu, ale zejména čas, a tudíž náklady na pracovníky úklidu. V našem případě, kdy se jedná o akci, která probíhá na několika místech a lidé se pohybují po velké ploše, byly dříve kelímky rozesety po celém městě - na okenních parapetech, na lavičkách, v záhonech, na travnatých plochách. Proto si tento systém pochvalovali zejména obyvatelé města.

Existuje zpětná vazba k tomuto systému od obsluhy stánků nebo samotných návštěvníků akce?

S poskytovateli občerstvení jsme se po akci setkali a všichni se s tímto systémem rychle sžili a neměli s tím problém. U pár prodejců byl třeba zádrhel, když jim po skončení docházely drobné mince na vrácení zálohy, ale sami konstatovali, že příští rok už na to budou připraveni. A návštěvníci? Pár zejména starousedlíků zprvu nadávalo, že za pivo 80 Kč nedají, ale když si ho nakonec stejně dali a pak dostali zálohu 50 Kč nazpátek, bylo po problému. A valná většina mladých už tento systém zná, protože jezdí po festivalech a koncertech a i na velkých sportovních stadionech je tento systém naprosto normální.

Foto Michal Madar

Plánujete tuto myšlenku v následujících ročnících dále rozšiřovat - např. o předzahrádky kamenných osvěžoven?

Tento systém určitě plánujeme rozšiřovat. V letošním roce jsme měli smluvně ošetřena pouze ta místa, která jsme jako pořadatelé akce pronajali pro stánkový prodej občerstvení. Provozovatelům kamenných restaurací jsme tento systém nabídli jako možnost, protože z předchozích let víme, že jim z předzahrádek hosté odnášeli sklo. Jen asi polovina z nich se do tohoto systému zapojila a následně bylo podle nepořádku v okolí jasně vidět, která restaurace jaký systém vede. Pro příští rok proto chceme ve spolupráci s městem Vodňany smluvně ošetřit povinnost používat vratný systém kelímků i v případě provozu předzahrádek v době konání akcí pořádaných městem.

Konkrétní zkušenosti z akce takových rozměrů by mohly být dobrou inspirací pro pořadatele obdobných slavností z jiných měst. Určitě máte nyní dostatek informací, abyste je podpořil v takovém kroku...

Každé město, každou obec, každého pořadatele bych na 100 % podpořil a poradil jim - jděte do toho. Jméno akci a městu dělá nejenom program, ale i vizuál a to, jak se tam lidé cítí. A u hromad odpadků v koších, kontejnerech nebo i mimo ně se lidé necítí moc dobře.

Několik vět starých 150 let

Jarní přívalové bouřky způsobily opět tu a tam místní záplavy a vyvolaly zase debatu nad stavem našich polí. Že je půda těžkými stroji utužená, bez organických složek. Nevhodné plochy, nevhodné plodiny, nevhodné řádkování atd. Že zejména přívalové srážky není zem na polích schopna přijmout, a ty potom po polích stékají jako po střeších a způsobují lokální záplavy v obcích, aniž by nějak pomohly suchým polím. Že současní hospodáři jsou většinou jen nájemci polí, že k nim nemají žádný vztah, že jdou jen za okamžitým ziskem a na budoucnost nehledí. Což je všechno v podstatě pravda.

Měl jsem za to, že před léty v době malých poliček, mezí a remízků, kdy lidé měli

k vlastnictví půdy vztah a pečovali o ni dlouhodobě, takové problémy s půdou nebyly. A hle! Náhodou jsem otevřel **Obecník - Nový kalendář na rok 1868** a nestačil jsem se divit, s čím se zemědělství před 150 léty také potýkalo: ve stati o důležitosti hnoje v hospodářství polním čtu: „*Ach, co je nyní hospodářů, kteří by jen půdu neúnavně vysílovali, nemyslíce si na to, že také oni jsou povinni půdě ztrátu její nahražovati. Toho trochu hnoje, co jí darují, a k tomu na pět nebo šest let, nestojí ani za řeč.*“

Dál se píše, že malí hospodáři se vymlouvají, že mají málo dobytka a tedy málo hnoje – a radí se jim, aby si více krmných plodin pěstovali a více dobytka tak mohli držet. „*Hospodáři, kteří neustále jen na to myslí, aby z půdy co nejvíce brali, ale na nahražování půdy ani nepomyslí, jdou svému neštěstí vstříc.*...“

A dále se praví, že ta část země „*... již se říká prst, mrtv nebo trouch, jest však nade vše důležitá, neb právě ta je prostředníkem mnoha dobrého, co se v půdě děje.... Trouch jest kyprá hmota, a proto činí pole lehčí ku práci.... Udržuje vláhu a zvolna ji pouští, udržuje teplo.*...“ Na devíti stranách se píše o prospěšnosti hnoje pro půdu, jak ho správně dělati a užívatí....

Vraťme se do současnosti, kdy problémy s půdou jsou ještě nesrovnatelně větší, než byly před 150 lety. ČR má následkem kolektivizace z poloviny minulého století dnes největší pole v celé Evropě (průměrné pole má rozlohu 14 ha, před kolektivizací v padesátých letech minulého století to bylo desetkrát méně). Zatímco naši předkové bojovali spíše se zamokřenými pozemky, my dnes bojujeme se suchem. Veliké lány jsou samozřejmě efektivní pro využití těžké techniky, zemědělství se změnilo ve výrobu, továrnu na výrobu potravin a technických plodin.

Foto Jiří Wagner

Jenomže pole jsou také součástí krajiny (více než polovina území ČR je obdělávána) a současná sucha nám to připomínají. Voda se nemá kde zachytit, není schopna se do utužené země bez organické hmoty vsáknout. Organická hmota v půdě vytváří průduchy, které jsou naplněny vzduchem, popř. vodou. Udává se, že pouhé 1 % organické hmoty v půdě zachytí asi 20 l vody na 1 m². Ta nejlepší černozem je schopna na 1 m² zachytit až 350 l vody!

K rychlému zjištění obsahu rostlinných zbytků v půdě postačí jednoduchý test. Smíchat zem s vodou a nechat ustát. Vzorek vlevo je půda z pole, vzorek vpravo je zahradní rašelina. Zatímco vzorek z pole má na hladině jen úzký proužek rostlinných zbytků, vzorek zahradní rašeliny vytvoří s vodou jakýsi koloidní roztok.

Asi 80 % našich zemědělců dnes bohužel hospodaří na pronajaté půdě a s její budoucností si tedy většinou hlavu nedělá. (Potomci původních vlastníků, kterým byla pole v devadesátých letech v restituci vrácena, už nebyli schopni ani ochotni půdu obdělávat).

Stavy dobytka výrazně poklesly, nemáme přirozená hnojiva (hnůj). Zemědělství se globalizovalo a je v rukou zemědělských podnikatelů. To všechno je ekonomicky podmíněná pravda. Doby, kdy se zemědělstvím živilo 90 % obyvatelstva, jsou ale vlivem technického pokroku prostě pryč. Nenávratně. Dnes dělá na půdě jen několik procent obyvatel.

Ale přes to všechno: krajinu máme jen jednu. Změně klimatických poměrů nezabráníme. Klima (byť by se tak se třeba nezdálo z pohledu jednoho lidského života), není nic stálého. Měnilo se v minulosti a bude se měnit i nadále. Je třeba klimatické změny vnímat a reagovat na ně. A jak?

Třeba si pro začátek připomenout těch několik vět z kalendáře z roku 1868 a začít se o půdu odpovědně starat. Aby byla schopna vodu přijmout a podržet. Pole a louky jsou části (kdysi zalesněné) krajiny, které člověk uměle vytvořil. I proto máme za ně odpovědnost do budoucna. Země česká, domov můj. **Jiří Wagner**

Sníme naši planetu? – 13. díl – Plýtvání potravinami

Plýtvání potravinami je globální problém, který úzce souvisí se současným systémem jejich produkce. Svým způsobem tak kopíruje a akceleruje všechny dílčí problémy, které byly popisovány v minulých dílech seriálu. Za vyhozenou potravinou si totiž musíme představit veškeré zdroje použité na její výrobu - půdu, palivo, energii, lidskou práci, zátěž životního prostředí... V přeneseném slova smyslu bychom mohli do oblasti plýtvání potravinami zařadit i zcela neefektivní živočišnou produkci, kdy jsou hospodářským zvířatům zkrmována velká kvanta surovin použitelných k výrobě lidských potravin (více v [č. 10/2017](#)). V tomto díle se však budeme zabývat faktickým znehodnocováním konkrétních potravin v různých fázích produkčního a dodavatelského řetězce.

Nejprve však pár všeobecných čísel. Různé zdroje se vesměs shodují na faktu, že celosvětově se vyplývá zhruba 1/3 celkového množství produkovaných potravin. Jedná se asi o 1,3 miliardy tun jídla - takový objem by byl schopný nasytit asi 3 miliardy lidí (tedy bez problému všechny hladovějící na světě). Zemědělská plocha, na

kteře se pěstuje vyplýtvávané jídlo, je rozlohou větší než celá Evropa. Největšími plýtváči jsou nepřekvapivě lidé v západních zemích. Na průměrného Evropana připadá přibližně 100 kg vyhozeného jídla ročně (v rozvojových zemích je to asi 10x méně).

Prvním stupněm, kde dochází k plýtvání potravinami, je samotná zemědělská produkce. Na vině je zejména tlak odběratelských sítí na co "nejvyšší" kvalitu a zároveň nejnižší cenu. Tento princip vzniká a je posilován samotnými zákazníky a jejich návykem vybírat a vyžadovat na pultech supermarketů zejména ovoce a zeleninu uniformních velikostí, barev a tvarů (více např. [zde](#)). To vše navíc za co možná nejnižší cenu, v sezónně neodpovídajících částech roku a z exotických destinací. Pro mnoho producentů se tak plodiny nezapadající do těchto škatulek stávají odpadem. Upozorňovat na tento stav a zmírňovat jej se snaží některé začínající projekty - např. [zde](#), [zde](#) nebo [zde](#).

Při distribuci potravin do prodejní sítě a při samotném prodeji je zcela zbytečně likvidováno velké množství jídla pro mnohdy uměle nastavované normy v podobě data minimální trvanlivosti. Stejně tak hranice "spotřebujte do..." je vnímána striktně a potraviny po tomto datu jsou automaticky likvidovány, aniž by byl zohledňován jejich skutečný stav - to platí zejména u balených a trvanlivých potravin. Navíc legislativní úprava neumožňuje žádné další jejich využití a stávají se odpadem. Nejviditelnější je problém plýtvání u pečiva, ovoce a zeleniny, které mají tvořit iluzi stále a čerstvé nabídky bez ohledu na přebytky, které se rychle kazí. V současné době neexistují všeobecné právní předpisy ukládající povinnost poskytovat vyřazené potraviny zájemcům. První vlašťovkou je novela zákona o potravinách platná od 1. 1. 2018, ta však řeší pouze poskytování "zdravotně nezávadných" potravin zájmovým organizacím - tedy např. potravin chybně označených nebo s poškozeným obalem, nikoli však potravin s prošlým datem minimální trvanlivosti (více viz [zde](#)).

Foto CC-BY-2.0

Nejen naše smýšlení při nákupu v supermarketu, ale i neschopnost dlouhodoběji plánovat jídelníček způsobuje jedno z nejhroživějších čísel - v rámci EU se 40 % veškerých vyhozených potravin znehodnotí na úrovni domácností (viz [zde](#)). Příčinu můžeme hledat rovněž v naší lásce k nejrůznějším slevovým akcím, možná i v našem pocitu blahobytu ve chvíli, kdy nakupujeme víc, než ve skutečnosti potřebujeme. Málokdo z nás vidí za potravinou konkrétní výrobní řetězec a jen někdo upřednostňuje nákup jídla "s příběhem" nebo se snaží o nějakou z forem samozásobitelství. Tento stav je navíc posilován směšně nízkou cenou potravin naprosto neodpovídající využití a destrukci přírodních zdrojů při jejich produkci. Do určité míry se dá plýtvání na této úrovni předejít i správným způsobem skladování potravin (konkrétní tipy např. [zde](#)). Všeobecně lépe se situace koriguje ve vícečlenných rodinách, na plánování nákupu a přípravu jídel by si měli dávat pozor zejména single jedinci (podíl vyhozených potravin je u nich největší).

Samostatnou kapitolou jsou pak hromadné formy stravování - nejen závodní jídelny, ale zejména restaurace všeho druhu - ty musí počítat téměř vždy s určitou mírou nadprodukce připravovaných jídel, aby v silném konkurenčním prostředí splnily náročné požadavky svých zákazníků. Extrémně plýtvavé jsou nejrůznější formy "all inclusive" cateringu a rauty. Zjednodušeně řečeno - čím větší pocit "přepychu", tím negativnější dopad na životní prostředí. -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

Červencem začínají prázdniny a s nimi všelijaké kratší i daleké cesty za poznáním a pro radost. Detektiv Ledňáček je zvyklý pořádku někomu něco vyprávět, co je zajímavé, ale sám je také zvědavý a bude rád, když něco napíšete i vy jemu. Co jste se nového dozvěděli, jaké pěkné fotky se vám povedly, co jste si nakreslili a zapsali nebo co vám třeba někdo vyprávěl. Pozor ale, abyste se na cestách chovali stejně způsobně, jako když jste u někoho doma na návštěvě. V krajině nejsme sami, všude někdo bydlí, a i když se schovává a není vidět, musíme být ohleduplní a opatrní.

- Pro dospělé: Víte, proč není v pořádku jít blízko třeba k ptačímu hnízdu nebo k nějakému jinému úkrytu, i když při tom nikoho nevyplašíte a jde vám jen o hezké fotky?

- Pro rodiče vědecky založených školáků: Je to dobře, když vám na výletě prší? Máme se kvůli tomu na přírodu zlobit a být mrzutí, tak jako často bývají i dospělí nebo jak se to někdy říká dokonce i při předpovědi počasí?

- Pro rodiny s batolaty: "Jede vláček motoráček, kolik vozů má?" - Je tohle písnička, říkanka, nebo rozpočítadlo? A jak je to dál? Hrajete si na vláček i doma? A jezdíte rádi veřejnou dopravou, i když nádraží nebývá tak blízko od domova jako zaparkované auto?

Odpovědi najdete na straně 14.

Hurá na výlet s Enviroskopem – 13.

Rozcestník šetrné turistiky na webových stránkách www.enviroskop.cz a ve volně stažitelné mobilní aplikaci Enviroskop nabízí červenový tip na výlet za přírodou a krajinou. Pokud počasí dovolí i jiné aktivity než chlazení se u vody, můžete vyrazit k tak trochu jinému moři – kamennému. Najdete ho v přírodní památce Mařský vrch společně s tichem a klidem k odpočinku i rozjímání.

Mařský vrch

Pod vrcholem Mařského vrchu se tyčí do výše mohutná stavba televizního vysílače, díky níž je Mařský vrch nepřehlédnutelnou dominantou širokého okolí. Od televizního vysílače dojdete nově opravenou křížovou cestou až na vrchol, kde stojí veřejnosti volně přístupná rozhledna s kaplí sv. Václava ve tvaru románské rotundy. Rozhledna je vysoká 12 m a na její vyhlídkový ochoz vás zavede 37 schodů. Z ochozu se nabízí výhledy na šumavské vrcholy, jako jsou např. Javorník, Můstek, Pancíř, Královský kámen a Churáňov, na oblast Strakonicka a za dobré viditelnosti i na vrcholky brdské pahorkatiny.

Rozhledna s kaplí na Mařském vrchu, foto Jakub Hromas

kám čtvrtohorních periglaciálních tvarů v šumavském podhůří, vzniklo rozpučením porfyrové žíly vlivem mrazového zvětrávání. Díky značně hlubokým puklinám vznikají mohutné balvany, které jsou na sobě nakupeny do výše až 3 m a zůstávají na místě svého vzniku. Rovnoběžné pukliny na mnohých balvanech dokazují, že proces zvětrávání neustále pokračuje.

Pokud pojedete vozem, automobil můžete nechat na nezpevněném parkovišti na komunikaci mezi obcemi Štítkov a Lštěň. Odtud se vydáte podle ukazatele až na vrchol Mařského vrchu, který je vzdálený cca 0,5 km od parkoviště. Nebo můžete využít autobus a cca 1,5 km vzdálenou autobusovou zastávku Svatá Maří, Štítkov, rozcestí, odkud se vydáte po modré turistické trase až na vrchol Mařského vrchu.

Další informace a fotografie k lokalitě naleznete [zde](#).

Simona Šafarčíková, Krajská síť environmentálních center Krasec, z. s.

Kamenné moře na Mařském vrchu, foto Jakub Hromas

Oficiální certifikát Palm Oil Free? V ČR neexistuje

Až dvanáct miliónů tun palmového oleje bylo v roce 2010 spotřebováno do kosmetiky, drogerie a čisticích prostředků. Podle mluvčí Koalice proti palmovému oleji Kateřiny Holubové jde asi o 24 % celkové produkce. „Bohužel chybí i jakékoliv detailnější rozdělení na jednotlivé typy výrobků, takže říci, kolik palmového oleje bylo použito do kosmetických výrobků, není z naší strany možné,“ podotkla s tím, že ani aktuálnější čísla nejsou k dispozici.

Palm Oil Free známka, certifikát Go Palm Oil free

je k dodržování podmínek. Smlouva na poskytnutí certifikátu je platná jeden rok. Poté je nutné žádat o prodloužení, opět na základě kontroly. Dodržování podmínek pro používání loga je závazné.

Podle Kateřiny Holubové je ale na trhu hned několik certifikátů Palm Oil free. Ne všechny jsou však registrované. Jednou z mála registrovaných značek je ta společnosti Go Palm Oil Free se sídlem v Haagu. I zde by měly být produkty kontrolovány, ale stejně jako POFCAP na českém trhu nepůsobí. „Bylo by vhodné zavést v prostředí

trhu jednu oficiální sjednocující certifikaci, která by měla váhu a byla by důvěryhodná pro zákazníky i nižší články dodavatelského řetězce," zmínila se.

V současné době ovšem neexistuje ani oficiální seznam značek produktů bez palmového oleje. Doposud asi největší databázi najdete [zde](#).

Kdo je Jabrick?

V únoru 2015 byla roční Jabrick odebrána své matce, která byla zabita pytláky. Její náhradní rodiče – místní vesničani si uvědomili, že neví, jak o takové mládě pečovat, a předali ji Centru na ochranu orangutanů (The Centre for Orangutan Protection – COP), odkud byla převezena do rehabilitačního centra COP na Borneu. Jabrick byla silně podvyživená, jelikož byla dokrmována kondenzovaným mlékem. Ve volné přírodě matka mladé orangutany mnohdy kojí až do osmi let věku. Jabrick tak byla navíc odepřena řada protilátek, což se jí nakonec stalo osudným – zemřela v lednu 2016 na následky chřipky. Ničení přirozeného prostředí těchto zvířat dává pytlákům větší šance, jak se k orangutanům dostat. I proto je Jabrick součástí loga Palm Oil Free společnosti POFCAP.

Orangutanka Jabrick, foto www.palmoilfreecertification.org

Produkty s certifikátem POFCAP najdete [zde](#).

Firmy s certifikátem Go Palm Oil free najdete [zde](#). **Darina Vernerová**

„Motýlí Fénix“ z výletu ZO ČSOP Strakonice

„Motýlí Fénix – bělásek ovocný“ je název článku z časopisu Naše příroda č. 1/2018. S tímto motýlem jsme se setkali 8. 7. 2017 na výletu ZO ČSOP Strakonice vedeného panem Ing. Josefem Peckou po neznámených cestách kolem řeky Křemelné na Šumavě. Bělásek ovocný (*Aporia crataegi*), jeden z větších českých denních motýlů, se před sto lety vyskytoval po celém našem území, od nížin až po pahorkatiny. Byl považován za vážného škůdce ovocných sadů. Ve druhé polovině 20. století zaznamenal kvůli scelování pozemků, změně druhové skladby v lesích, těžbě uhlí, chemizaci apod. výrazný ústup. Počátkem 90. let 20. století byl dočasně neznámý v celém státě. Následně se objevil „jako Fénix“, začal se šířit z oblastí trvalého vý-

Bělásek ovocný,
foto Eva Legátová

Bělokřídlec luční,
foto Zdeňka Burghout

od běláška ovocného nemá tykadla paličkovitá, ale nitkovitá. Bělokřídlec luční je v ČR velmi rozšířen a místy hojný. Patří sice mezi noční motýly, ale je aktivní i ve dne. Dospělce běláška ovocného i bělokřídlece lučního můžeme podle literatury potkat ve stejnou dobu od konce května do počátku července. **Eva Legátová**

Použitá literatura:

HLUCHÝ, M. a kol.: Obrazový atlas chorob a škůdců ovocných dřevin a révy vinné, Biocont Laboratory, Brno, 1997.

MACEK, J. a kol.: Motýli a housenky střední Evropy, Noční motýli III. – Pídalkovití, Academia, Praha, 2012.

MACEK, J. a kol.: Motýli a housenky střední Evropy IV. - Denní motýli, Academia, Praha, 2015.

PAVLÍČKO, A.: Motýlí Fénix – bělásek ovocný, Naše příroda č. 1/2018.

Večer s dokumentem – 53. díl – Magické hlubiny

Pokud by mělo smysl za něco platit České televizi koncesionářské poplatky, pak by to rozhodně byly přírodovědné dokumentární cykly několika minulých let. Po fenomenálním úspěchu dvou řad série Kraji-

nou domova bychom těžko čekali, že se k této úrovni někdo byt jenom přiblíží. I když jsou Magické hlubiny pořadem trochu jiné (komornější) kategorie, zvláště jejich odborná vrstva samotný poetický zážitek povyšuje na úroveň plnohodnotného populárně-naučného materiálu. Cyklus je tak nejen oslavou vody jako takové, ale dozvídáme se i velké množství zajímavých informací z oblasti hydrobiologie.

Samotné díly mapují jednotlivé vodní fenomény České republiky. Dostáváme se na konkrétní místa, pozorujeme konkrétní živočišné druhy, dozvídáme se potřebné ekologické souvislosti. To vše s příjemným a uvěřitelným komentářem Lucie Výborné. Kudy nás provede?

V prvním díle [Řeky a potoky](#) procestujeme všechna pásma našich řek od pramenišť až po hluboké tůně dolních toků. Všimnout si budeme zejména neobvyklých ryb a zvláštností jejich života. Od mihule potoční přes invazní druhy naší fauny až k vyze velké.

Skrze tajuplná [jezera a bažiny](#) putujeme v druhém díle. Poznáme glaciální relikt šumavských ledovcových jezer, obojživelníky jihomoravských bažin a obdivovat budeme na první pohled neviditelná utkáni o přežití ve stojatých vodách slepých ramen.

Patrně nejzajímavější podvodní scenérie nabídnou zatopené [pískovny a lomy](#). Kde najdeme v ČR sladkovodní medúzku? A kde podvodní sochy a podvodní suchou pozorovatelnou? Vydáme se i pod zamrzlou zimní hladinu. **Foto -jj-**

[Jeskyně a propasti](#) - ty přístupné v Moravském krasu všichni znají. Máme ale možnost nahlédnout do míst, kam se běžný smrtelník nepodívá - Amatérská jeskyně, Rudické propadání... a co teprve nejhlubší zatopená propast světa - Hranická propast s hloubkou přes 400 m, která podle všeho není ještě zdaleka konečná.

Charakteristický prvek české krajiny v podobě [rybníků a přehrad](#) je mnohdy spojovaný s novodobým intenzivním hospodařením nebo se svým nešetným vznikem. Přes obě slabiny těchto člověkem vybudovaných vodních děl si ještě část z nich zachovává svou významnou ekologickou funkci.

V posledním díle [Člověk a voda](#) se podíváme do míst, kde bychom bujný vodní život čekali pouze stěží. Zatopené těžební prostory severních a západních Čech a ostatní rekultivované vodní plochy - všude tam vzniká nová rovnováha plná zajímavých scenérií.

Celý seriál je doprovázen poutavými záběry podvodního světa, někdy těsně pod hladinou, někdy při náročných ponorech do tajemných zákoutí. Červenou nití seriálu je poselství, že vodní prostředí je jedinečným a nenahraditelným dědictvím, o které bychom měli pečovat všemi dostupnými prostředky. **-jj-**

Pozvánky - červenec 2018

Pobočka ŠK Za Parkem zve dospělé i děti:

Zastavení v čase

ST 11. 7.: Krátké setkání, ztišení, verše Roman Szpuk, poetická próza Roman Kozák. Od 16:30 na pobočce Za Parkem.

Strakonické příběhy LV.

ÚT 24. 7.: Karel Skalický: Strakonický historiograf. Historik, památkář a politický vězeň Vilém Václav Kremer (1906–1990). Jeho život ve Strakonících, nevydané dějiny města a další regionální práce. Další vyprávění regionálního historika v rámci rozsáhlejšího strakonického cyklu, doprovázené projekcí různých dokumentů a vyobrazení. Od 18:00 ve společenském sále ŠK (hrad).

Výlet s průvodcem

SO 28. 7.: Sraz v 7:00 před nádražím ČD. V 7:10 odjezd vlakem do Kubovy Huti, kde nás v 8:40 bude čekat profesionální **průvodce Josef Pecka** (poplatek 100,- Kč – až na

místě). Povede nás méně známými lesními cestami k Horní Vltavici a do Zátoně (cca 8 km). Zpět jede vlak např. v 17:12. Trasu lze prodloužit např. do Lenory.

Výstavky: Výstavka rostlin na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně v Husově ul. č. 380. **Otevřeno Po a Čt 13–18, St 8–12 hod. kromě 2. 7. - 4. 7.** (dovolená). -ah-

Šmidingerova knihovna zve:

Knihovna na cestách – červenec a srpen

Každý den o letních prázdninách můžete využít služeb knihovny v areálu venkovního plaveckého stadionu ve Strakonících. Zpříjemněte si letní lenošení u vody knížkou, časopisem, komiksem, kriminálním příběhem či romantickou povídkou. Bude možné si půjčit i jednoduché stolní hry.

10 let Krajské sítě environmentálních center KRASEC

1. 6. – 30. 7. – Výstava spolku sdružujícího 17 jihočeských organizací, které poskytují veřejnosti služby v oblasti environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty a ekologického poradenství. **ŠK, vstupní hala.**

Básníci na hrad

14. 7. - II. ročník minifestivalu poezie s přesahem do prózy představí celkem 8 autorů z celé ČR. Hudební doprovod Filip Nový. **Terasa na III. hradním nádvoří od 18:30 hod.**

Dudy v obrazech Valentina Horby

1. 8. - 3. 9. – Výstava obrazů Valentina Horby na počest dudácké skupiny Hailander z Holandska. Vernisáž výstavy: úterý 31. 7. v 17 hod. - vystoupí Jeroen de Groot a Cees Zoomer. **Vstupní hala ŠK, otevřeno ve výpůjční době ŠK.**

Drobné smetí

Nové číslo Fóra ochrany přírody

Druhé letošní číslo elektronického čtvrtletníku Fórum ochrany přírody se věnuje zejména tématu nákladní vodní dopravy v Česku a plánovaným projektům kanálu Dunaj-Odra-Labe nebo plavebních stupňů na Labi. Časopis je k dispozici [zde](#).

Noví dva držitelé prestižní ceny Josefa Vavrouška

Ekologickou cenu Josefa Vavrouška získal zakladatel vlčích a rysích hlídek Ludvík Kunc za dlouholetý přínos v této oblasti a bývalý poslanec Robin Böhnisch za prosazování ekologické legislativy. Více se dočtete [zde](#).

Závazek sedmi firem a „ekosong“ k tématu minimalizace plastových obalů

Prvních sedm firem v oblasti gastronomie se dobrovolnou dohodou s MŽP zavázalo ke snižování množství jednorázových plastových obalů. Konkrétní informace si můžete přečíst [zde](#). Vtipnou formou přispěla k problematice i iniciativa Moje odpadky cover songem, na který se můžete podívat [zde](#). -jj-

Literární okno

Nejmenované německé město, pečivo pro vrabčáky a ovoce pro studenty

Při korekturách článku kolegy Honzy Juráše o plýtvání potravinami (viz str. 4) se mi neomylně vybavily celé odstavce z jedné útlé knížky, kterou jsem četla už před lety, ale docela dobře jsem si ji zapamatovala. A tak si říkám, že by nebylo od věci se s vámi podělit.

Začnu od konce: v závěru jsou čtenáři vyzváni k zaslání odpovědi na otázku, kde že se děj vlastně odehrává. Můžeme si takhle zahrát i my, i když je to snadný úkol a jasná autorova nadsázka. Víme, že je to v Bavorsku a že název města začíná na ne zrovna německy znějící Ř, což už samo o sobě je legrační. Když přidám, že podnázev zní "**Špiónem na vysoké**", možná se vám stejně jako mně vybaví titulky "V cizím, neznámém městě" pod fotografií Eiffelovky v nesmrtelné české komedii "**Konec agenta W4C prostřednictvím psa pana Foustky**". A možná jste knížku o městě Ř. už také někdy četli. Jmenuje se "**Prevít v tajných službách**", napsal ji **Jan Jícha** (nar. 1980) a navazuje na jeho prvotinu "**Prevít na vysoké**" (2003). Mrzí mě, že nezůstal původní název "**Rukověť bohemistova**", který se mi líbí o moc víc. Ten nový vznikl na popud nakladatele, aby přilákal více zákazníků. Kdo ale čeká čtení v duchu oblíbené série knížek Simona Brettta o výchově malého prevíta v usouzené rodině, tomu se důmyslný, jemný styl Jana Jíchy nejspíš moc líbit nebude. Zato se výborně hodí (mimo jiné) právě pro bohemisty, knihovníky a další milovníky češtiny i jiných jazyků. Mně je autor sympatický i tím, že má blízko k ekologii (a zároveň si z ní dělá legraci) a že ve svých knížkách spojuje zábavu s neokázalým a spíše jaksi potouchlým předáváním důležitých informací, zatím bohužel pořád ještě podceňovaných. Jan Jícha je povoláním pedagog (nyní je ředitelem Keplerova gymnázia v Praze) a z jeho knížek je poznat, jak mu na studentech a jejich budoucím životě záleží. Má pro ně zároveň porozumění a tomu odpovídá i způsob, jak pro ně píše. A s nimi i pro nás ostatní.

Ale zpátky do Ř., kam se ve věku 23 let uchýlil na půlroční stáž a zařídil se tam tak, jak byl zvyklý ze svých předchozích cest.

Nechtěl zbytečně přitěžovat rodičům a přivydělával si hraním a zpěvem po hospodách. Kromě kytary si vzal s sebou i jízdní kolo, aby ušetřil za městskou dopravu, a pokud jde o jídlo, přivezl si toho hodně z domova. Jak popsal později v pozoruhodném "makrobiotickém" románu "**Dva roky bez prázdnin**", nemoc jeho mladší sestry přiměla rodinu v druhé polovině devadesátých let ke změně stravování a při tom už zůstalo (viz také neméně pozoruhodný časopis [Zrnění](#)). Pro střídmy způsob života v Ř. to bylo příznivé, protože celozrnné obiloviny i luštěniny se snadno převážejí a skladují, přičemž zeleninu, ovoce, ořechy atd. si mohl levně získat na místě. Úplně jinak, než že by utrácel vzácné stipendium. V kapitole "Domorodci a civilní obyvatelstvo" a v dalších popisuje, jak výborně byl zásoben vyřazeným jídlem i různými spotřebními předměty. Pečivo on sám nejí, a tak ho sušil a drobil na balkóně vrabcům. Vadilo mu, že nešlo nikam k dalšímu využití a přicházelo nazmar. Ovoce apod. spotřeboval a přebytky nosil do televizní místnosti na koleji. Nikomu ale neřikal, odkud nabízené plodiny pocházejí, protože ukáznění Němci by je pak nejspíš nejedli.

"... Jsou tady lidé šetrní a zdraví dbalí, takže včerejší pečivo už považují za nepoživatelné a v restauracích i v obchodech mi ho zdarma poskytují na dobrodružné účely... Mám už dodavatele zmapované. Někde mi s ušklíbnutím najdou suchou housku, jinde ukážou na prostornou garáž naplněnou prvotřídním pečivem, další ještě vyslychají, jestli to není pro tauben. Vůbec ne pro tauben, ty se krmit nesmějí! To mám pro šparlinky..."

Celkem vzato mě mají Bavoráci rádi. Někteří. Většina se staví spíš neutrálně. Možná by se trochu probudili z letargie, kdybych jim řekl, že do toho pytlíku sbírám pro zraněné faráře nebo na mrtvé křečky nebo prostě na něco, co na sebe nemůže vybírat samo. To by se jistě hned pohrabali v torbách a mezitím poptali, jestli je na tom dotýčný tvor opravdu špatně a zda by ho eventuálně mohli vidět na internetu... " Nemyslím si, že by šlo o nevděk. Spíš o pozastavení nad konzumním způsobem života, v té době ještě jen velmi mírně vyvažovaného úvahami o trpících zvířatech a o potřebných lidech.

"... Ne, že by lidi nebyli hodní, naopak, můžou se v dobročinnosti přetrhout, ale aby byli zároveň šikovní a nezištní, to je myslím vzácná kombinace... Pro zdejší je nakupování jedním z projevů života. Dýchat, přijímat potravu a nakupovat. Nádýchnout, najíst, nakoupit. Ale co kupovat, když už se všechno má? Proto jsou Němci jedinečně vynalézaví ve vymýšlení nového zboží s čím dál tím omezenější použitelností... Univerzálnost není v módě, naopak frčí specializace... A zde, vidíte? Úplná novinka, pánev na smažení ryb. Tady je rozšířená, to je na tělíčko, a tady zúžená, na prdelku. Miska na vnitřnosti z ideálního protipachového porculánu, se zvláštním výliskem na žluč a dvěma samostatnými pouzderky na očička. Tímto rybím bodcem můžete svého pstruha napíchnout a rybími kleštěmi otočit. Nepoužívejte však k otáčení šnycle, na to slouží jiné kleště, vepřové. Můžete mít i celou sadu obracecích kleští - vepřačky, rybačky, kravičky, volačky, ovčačky, kuřačky a koňačky. K soupřavě pak obdržíte úchopnici na chřest zdarma..."

Dnes už se v Německu uvažuje o stravě vážněji než tehdy a v mnoha směrech může být tato země ostatním vzorem. Více se o tom můžeme dočíst např. v knize "**Jíst slušně**", jejíž autorka Karen Duve žije v Braniborsku (podrobněji příště). Germánská důslednost a sebevědomí mají přednost v tom, že kdo se rozhodne být například vegetariánem, ten si to prosadí. Ať už je to z důvodů zdravotních nebo díky soucitu se zvířaty. Na internetu se uvádí, že počet lidí takto se stravujících zde už přesáhl 7 milionů, z toho 700 000 veganů (viz [zde](#)). Nabídka surovin i hotových rostlinných pokrmů je tam velmi široká a zájem o ně velký. Dají se očekávat ještě další pokroky, ať už jde o tento příspěvek k ekologickému přístupu k životu, nebo o rozličné další. Na druhou stranu, když jsme byli nedávno na zájezdu v Bavorsku, a to právě v Ř., stoly se všude pod talíři s tradičními vepřovými koleny jen prohýbaly. V restauracích, v ulicích pod stříškami, na nádvořích

bývalého kláštera... ať jsme nakoukli, kam jsme chtěli... Pomalu aby se člověk bál vejít do katedrály sv. Petra, při pomýšlení, co by tam asi tak mohl čekat. Ale to už jsem přehnal a radši obrátím list. V Ř. se nachází také slavný kamenný most, nejstarší na sever od Alp. Na něm a v jeho blízkosti se odehrávají podstatné události z velmi působivé povídky Jindřicha Šimona Baara "Hanče", napsané podle vyprávění autorovy babičky. Po návratu jsem v knížce zalistovala a nemohla jsem se odtrhnout, i když ji už dávno znám. Tak tak, že jsem šla vůbec spát. Doporučuji k přečtení i tohle dílko, kdysi velmi známé, ale dnes už o hodně méně (více o něm i o Ř. viz [zde](#)). A z knížek Jana Jíchy kromě těch jmenovaných i všechny ostatní. Například "Maturitu", "Jak se Lubošek naučil mluvit slušně" nebo "Nejlepší stop je za svítání". A také webové stránky [zde](#) a [zde](#). O tom třeba zase někdy jindy. -ah-

Červenec očima Jirky Wagnera

Červenec je králem léta. Prázdniny začínají a jejich konec je ještě v nedohlednu. Dozrávající obilí praská, horka přibývá. Červenec přináší žniva a parné dny mívá! Bouřky dávají o sobě často vědět. Na Jakuba, hrom do duba. Čas malin, koupání a letních večerů. Svatá Anna připomíná ale už chladno zrána. Nikdo si ještě nevšimá, že den se začíná zase krátit.

PŘEBĚHL DEŠTÍK

milý.

Maliny v slunci
se rozzářily.

BOUŘKOVÍ BOZI

přešli s hřmotem.
I z dálky
ještě nám hrozí.

(sklizeň)

Z PLNÝCH MAKOVIC

spolu s mákem
padají
také uchavci.

VĚTŠÍ SNAD HORKO

být nemůže.
I kočka
pije z kaluže.

PODVEČER LÉTA.

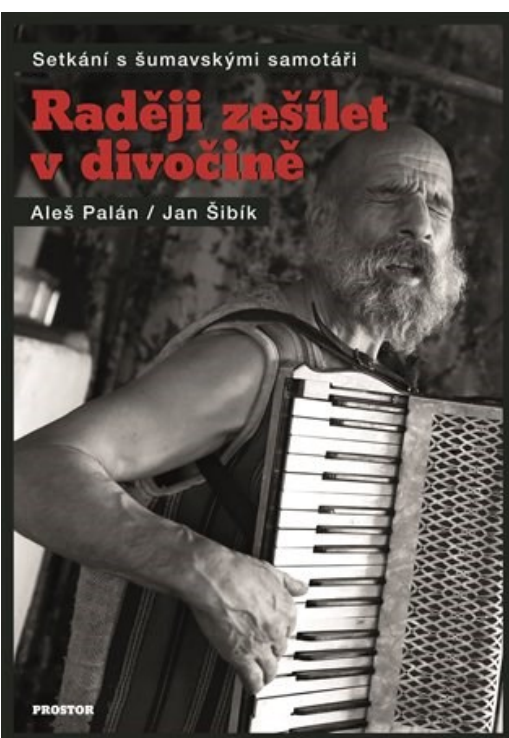
Z ovečky bílé
černá
je silueta.

Foto Jiří Wagner

Raději zešilet v divočině

Psát jakoukoli rádobu recenzi na tuto knihu je podle mého naprosto zbytečné. Je stejně těžko uchopitelná jako životní příběhy a osudy samotných protagonistů. Spíše o tom, co v knize najdete, je jednodušší psát o tom, co v ní nenajdete. Ačkoli se Aleš Palán rozhodl zachytit životy „poustevníků“ žijících na Šumavě, o Šumavě jako takové se v ní téměř nemluví a stává se pouze zeměpisným ohraničením této sondy. Stejně tak se toho příliš nedočtete o „technologickém“ způsobu samotářského života na prahu divočiny. Každý z osmi rozhovorů je naprosto specifický, nemá téměř žádnou strukturu, plyne náladově. Je velmi zajímavé pozorovat, nakolik různé byly motivace jednotlivých aktérů k opuštění „klasického“ života v civilizaci.

Někteří se rozhodli vědomě, někteří sem byli dosmýkáni okolnostmi. Ač by se mohlo zdát, že odchod do hlubokých lesů je racionální rozhodnutí, u většiny ze zpovídaných to asi byla poslední možnost, jak nezešilet. Často se setkáváme s hlubokým znechucením minulým režimem (v čemž jsou osudy podobné respondentům sociologické trilogie Hany Librové) a s rozčarováním z porevolučního vývoje. Rozhovory se z velké části pohybují v duchovní rovině, chvílemi přepadávají do oblasti konspirací, bludů a psychických problémů. Ne však důsledkem života v osamění. Zdá se, že zdánlivá opuštěnost v přírodě má jednoznačně léčivé schopnosti a pomáhá zacelit i ty nejhlubší šrámy.

Osudy konkrétních samotářů budou pro většinu z nás natolik vzdálené, že kniha se je nesnaží nabídnout k inspiraci ani k žádnému hodnocení. Samotné stručné otázky autora fungují jako katalyzátor a nechávají rozhovory směřovat téměř libovolně. Hodně se mluví o mládí, kde se formovalo něco, co vyvrcholilo odchodem do samoty.

Jestli je v knize zachycena romantika, bude ji nejspíš každý vnímat úplně jinak. Nenalezneme v ní ani odpovědi, zda je tento způsob života správný, nebo zda něco konkrétního řeší. Asi nám položí spoustu nových otázek. Není naše současné fungování v moderní společnosti

frustrující? Nepachtíme se za něčím, co vůbec nedává smysl? Netupí civilizační tlak naše jemné hrany duchovního vnímání světa a nás samotných? Všechny tyto otázky nadneseně zjednodušuje určitou glosou jeden z aktérů: „*Maringotka není úlet, ale hypotéka a celoživotní splácení, což je novodobé zotročení člověka, rozhodně úlet je*“.

Kniha podobného stylu a náplně u nás dlouho nebyla a patrně ani dlouho nebude. I když je kniha na první pohled tlustá, pravděpodobně ji přečtete jedním dechem. Také proto, že velkou část tvoří úžasné náladové fotografie Jana Šibíka. Ponořte se do jiného světa. Světa, který není zas tak vzdálený a se kterým možná souzníte víc, než sami čekáte.

Jak vznik knihy popisuje a hodnotí samotný autor, se dozvíte např. z [tohoto rozhovoru](#). -jj-

Zastavíš kdesi v Horní Dolní...

V [srpnovém čísle 2014](#) jsme připomínali, že uplynulo sto let od začátku I. světové války. Ani se nechce věřit, že tak rychle minuly čtyři roky a máme tady další výročí, radostnější, protože rok 1918 byl dobou nových nadějí. Z literatury tehdejších časů víme, že bylo proč se radovat (připomeňme například známé povídky J. Š. Baara "Hrncená bába" nebo "Bestie"), a bohužel i to, že dvacátá a další léta, dnes idealizovaná, ve skutečnosti nijak idylická nebyla (zůstanu-li u J. Š. Baara, můžete si o tom od něj přečíst třeba příběh "Počtář" i řadu dalších). Říká se, že kdo se nepoučí z chyb historie, bude nucen je sám opakovat, a tak jsem ráda, že kromě zkreslujících výpovědí existuje i mnoho relativně věrných, jak z minulosti, tak současných, a tak je z čeho vycházet.

Často v našem Literárním okně upozorňujeme právě na ty autory, které pokládáme za spolehlivé svědky minulosti, a doufám, že vám není proti mysli ani náš výběr, ani to, že některá jména se opakují častěji než jiná. Zaměřujeme se totiž hlavně na ty, jimž současná média už nevěnují mnoho pozornosti, kdežto naše zkušenost s jejich díly je naopak velmi dobrá. Vyslovovali se kriticky ke své době, tvrdě za to zaplatili, a pro nás je jejich svědectví poučením. Viděli ovšem i to dobré - a i to je pro nás důležité, tohle se učit.

Teď začíná doba prázdnin, odpočinku, kdy se rádi vydáváme do konejšivé náruče přírody. Ta trpí válkami i jinými katastrofami spolu s námi, a přesto nám pořád umí ukazovat převážně svoji vlídnou tvář. Je na nás, jestli to chceme jen pasivně přijímat, nebo jestli si svůj čas spravedlivě rozdělíme a kromě oddechu budeme vždycky počítat i s něčím navíc. Zbytky pěkné přírody tu nejsou jen tak samozřejmě, musel je někdo, i pro nás, ochránit. My zase totéž můžeme udělat v okolí svého domova pro jiné, kdo žijí ve stejném místě, nebo kdo jej přijdou poznávat. Nemusí to být tak vyhocené, jako když vlastenci bojovali za přežití našeho národa, nemusíme pokládat životy, ale je na místě vědět, že i teď se děje něco hodně podstatného, co si naše oběti zaslouží.

Líbí se mi hudební skupina Epydemye a její písně inspirované hrdinstvím předků v nedávné i starší historii. Příjemně mě překvapilo, že na naší současné scéně můžeme něco takového slyšet. Připomínají se konkrétní osobnosti, o nichž se děti učí ve škole, ale možná za těmi jmény nevidí skutečné lidské osudy. Při poslechu textů Jana Přesličky nebo Miroslava Vlasáka se někdo možná ošije, že to zní až moc pateticky, ale někdo si představí pocity lidí, jimž ta slova patří. Jedna z těch písní je právě o I. světové válce, jmenuje se Trumpeta a je první skladbou alba Kotlina: -ah-

*... Zastavíš kdesi v Horní Dolní
Aby sis po dlouhé jízdě odvyk
Oči tvý náhle zabloudí
Tam kde stojí nenápadný pomník*

*Pozeptáš se na něj u lidí
Strojní puška zase hlady sténá
Na návsi mladí kluci sedí
Zase hrdě nosí jejich jména...*

Foto -ah-

Deset vteřin

Když si vybavuji lovecký srub na Kubrnách v Boubínské oboře, vidím svého kamaráda s vlastnoručně vyrobeným banjem, slyším jeho uvážlivé soudy a cítím spolehlivost skauta, který ví, co chce. Byl jsem starší nežli on, ale jeho pohled na totalitní systém před rokem 89 přesněji diagnostikoval podstatu totality a její nebezpečnost. Kamarád byl osobnost, a domnívám se, že tak působil i na ostatní, kteří ho znali. Dodnes opatruji od něj několik věcí: indiánský buben, indiánskou kanoi, velký herbář a knihu od E. T. Setona, které mi daroval, než jsem ho odvázel směrem na jih, k jeho útěku z komunistického Československa. Seznámil mne také s p. Krebsem z Vlachova Březí, který žil od brzkého jara

Listovka

A za soumraku se laně změní na přeludy, foto -vh-

majestátnější a tajemnější. V pohádkách přicházejí po půlnoci bytosti z jiného světa, zjevují se v přízračném "světle" noci, aby pak mizely neznámo kde a jak. Laně vyplouvaly z temnoty a neslyšně se s ní snoubily. Bludičky soumraku a lesa. Stačilo natáhnout ruku a přízraky se rozplynou - duch noci promlouval svými dětmi. Divadlo stínů a mlhavých přeludů. Neskutečné postavy starých ság od Zeyera. Opary mlžných laní se ztrácely ve tmě, jakési zhmotnění Neurčitého, a přeci Rozeznatelného stálo v prostoru a procházelo časem a stěnami srubu.

Byl jsem zatažen do scény jako kalous, který nevědomky a zdarma účinkuje ve večerním představení Radúze a Mahuleny v přírodním divadle v Českém Krumlově. Podsvětlní říše stínů, soumravní motýli přeludů se slétávali bez hlesu a nahotu jejich duchovosti halila přicházející noc královny Kristýny. Dodnes vidím živé lodě, Bludné Holanďany plovoucí nocí bez zdánlivého cíle, snové bytosti z jiného světa... Králové deseti vteřin mezi soumrakem a nocí.

A pak... vše zahalila tma. Jen fosforeskující světla jelenů značkovala jejich let prostorem a všichni jsme ve srubu mlčeli - vše bylo totiž řečeno.

Deset vteřin...

František Zima

Člověk zasažený bleskem

Jako mladík měl jsem oblíbenou knihu švýcarského básníka a druha Apollinairova s názvem Člověk zasažený bleskem. Cendrars patřil k dokonalým dobrodruhům počátku dvacátého století. Stejně jako český fotograf Josef Sudek i on ztratil ve vřavě první světové války ruku. To mu však nebránilo, aby se stal jedním z prvních filmařů, kteří se snažili zaznamenávat život divokých zvířat, zde konkrétně v Africe.

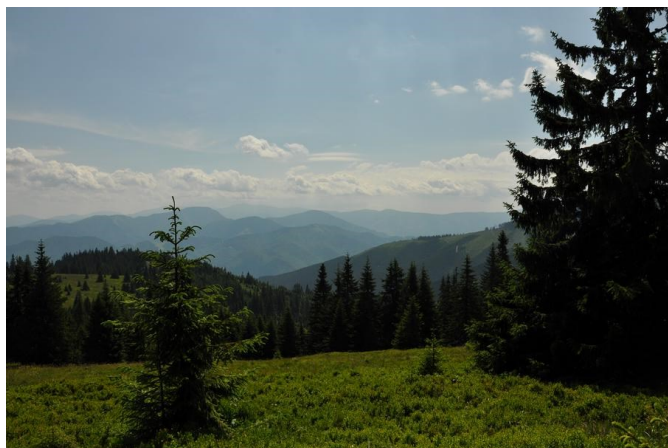
Počátkem 70. let 20. století jsem se rozhodl, že přejdu sólo hřebenkami všechna slovenská pohoří. Hory se mi tak staly na celý život osudem, neboť jako dítě vyrůstal jsem v Bílých Karpatech. Zažil jsem za několik intenzivních let setkání s medvědy, zimní bivačky ve výšce 2000 metrů ve Vysokých Tatrách i práci ovčáka na Oravě. Prostupování přírodního světa s tím lidským bylo mi vždy inspirací.

Jako básníka mne pokřtily kulky z těžkého kulometu sovětského tanku v roce 1968. To byl křest mravní. Ten mystický se odehrál na konci mé pouti po hřebeni Nízkých Tater.

Do konce túry zbývalo nějakých 7 kilometrů, když jsem scházel do Krížného sedla. Na obloze se potulovalo několik mráčeků, když jsem míjel skalisko pod stezkou. Najednou ohromující světlo a nic...

Probíral jsem se o deset metrů níže a byl jsem ochrnutý po celém těle. Když jsem se pomalu vzpamatovával, všiml jsem si propálené nohavice a boty. Opodál se válel můj skautský klobouk s ohořelou dírou v okraji. Blesk! blesklo mi hlavou. K Do-novalům jsem se potácel dva dny a díky silnici jsem mohl zamávat o pomoc. Dalších čtrnáct dní jsem strávil v nemocnici v Liptovském Mikuláši.

Postupně mi docházelo, co se vlastně stalo. Kovová konstrukce mé krosny byla výborným bleskosvodem. Ale co říci k blesku z modrého nebe? Až od starých horalů v našem nemocničním pokoji jsem se dozvěděl o tajemství Krížného sedla. Název není odvozen od zde se křižujících stezek, ale od náhle se křižujících blesků. Pravdě-

Název související s blesky má mj. i Janošikova kolkáreň (kuželna), foto -vh-

podobně se zde pod povrchem vyskytuje magnetická anomálie.

Jako epilog dodám, že při překročení plánovaného času jsem nemocnici opouštěl se dvěma korunami v kapse. Do Čech jsem se dostával v brzdářských budkách nákladních vlaků, naskakoval a vyskakoval za jízdy v zatáčkách, kde vlaky jely pomaleji. Na lihovém vařiči jsem si vařil obilí s kousky nezralého ovoce.

Dnes toto píši v horách, dívá se přímo na horu Antýgl. Nechodím na ni často, neboť něco vím o stálém pokořování hor, řek a dalších koutů krajiny. Spíše ji uctívám, jsa podoben starým čínským básníkům.

Hora to má ráda. **Ondřej Fibich**

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- V přírodě se někdy prochází tolik lidí, že se jejich vyrušování sčítá a na některých místech je to opravdu nebezpečné. Turisté se například podivují, proč se tak přísně chrání tetřevi na Šumavě, i když po nich nikdo nestřílí, nešlape jim do hnízda a nezkouší, jestli je tetřev hluchý jen v době toku, nebo i jindy. Jenomže někdy, když je třeba doba sběru hub, je to leckde v lese jak někde na náměstí. A samička vyplašená z hnízda se může tak bát, že než se vrátí, vajíčka se zastudí. Také pěšinka, kterou v její blízkosti vyšlapeme, může být znamením pro divoká prasata a jiné lovce, a tak i když my sami hnízdo nevybereme, navedeme na něj někoho jiného. Máme tolik míst, kde si můžeme odpočinout a pobavit se, tak proč si vybírat zrovna taková, kde někdo bydlí a nemá možnost volby, musí být právě tam, kde zrovna je?

- Kdo rád chodí často ven, je otužilý, a když se dobře obleče a obuje, žádné velké prochlazení mu nehrozí. Sice při šlapání do kaluží se může promáčet, a tak je lepší nechat si to až na cestu domů, ale dokud se běhá a tělo je zahřáté pohybem, nic moc se neděje. A doma se převlečeme. Také se najíme a napijeme, a tak si můžeme pomyslet, že i rostliny a zvířata potřebují pít. Nám teče voda z kohoutku nebo si můžeme nápoje koupit a nosit s sebou, ale příroda je odkázaná na déšť. Přejme jí ho!

- Když chcete vybrat, kdo začne hru nebo něco první ze všech dostane, můžete se rozpočítat. Po slabikách odříkávejte povídání o vláčku, ukazujte po řadě na ostatní, a u koho říkanka skončí, ten navrhne nějaký počet, třeba deset. Pokračuje se a kdo je pak desátý, "na toho to slovo padlo". Určitě znáte i jiné podobné hry. A o vláčcích jsou samozřejmě i pohádky a písničky. Najdete je v knížkách (třeba v "Pohádkovém dědečkovi" od E. Petišky nebo v "Pohádkách o mašinkách" od P. Naumana), na internetu i jinde - jedna málo známá se dá poslechnout a naučit například [zde](#). Je to dobře, protože veřejná doprava je šetrnější k přírodě než osobní. Kdyby chtěl každý jezdit jen svým autem, nezbylo by místo pro pole, která nás živí, pro lesy a zahrady, kde rostou stromy, zkrátka krajina by vypadala spíš jako poušť než jako dobré místo pro nás i pro rostliny a zvířata. **-ah-**

Foto -ah-

Zdraví a strava

Pod pokličku veganským večeřím

O záměru a průběhu konání veganských večeří ve Strakonících jsem se se čtenáři Kompostu už podělila (např. v [č. 9/2016](#)). Dovolím si proto jen krátké ohlédnutí a rozhled vpřed.

Foto Jakub Čimera

V květnu jsme oslavili již tři roky společného každoměsíčního scházení. Jako na každé vydařené oslavě, ani nám nechyběly dorty, drobné dárky a především hosté a gratulanti. Pár změn ten nový, čtvrtý, ročník přinesl. Přestože v naší oblíbené čajovně Pod Stolem je nám vždycky báječně a jejich drinky nám budou chybět, shodli jsme se, že chceme být teď více venku, pod širým nebem, v trávě. 8. července a 5. srpna nás tedy čekají pikniky na Podskalí pod břízou za bosochodníkem. Ve spolupráci se Šmidingerovou knihovnou se nám podařilo pro případnou nepřízeň počasí domluvit záložní prostory na hradě. Další novinkou je, že z důvodu směnného pracovního provozu zajišťovatelky nádobí, tedy mě, bohužel končí prvonedělní železná pravidelnost akcí. Pro informace o konání příští večeře můžete

sledovat [facebookovskou stránku](#) nebo si můžete data setkání roku 2018 rovnou zapsat do diáře: 8. 7., 5. 8., 2. 9., 14. 10., 11. 11., 9. 12. Vítán je každý, ať už vegan, zájemce či jenom zvědavec. A jak název článku přislíbuj, přijmete ještě jedno pozvání přímo pod imaginární pokličku několika chuťovek posledních setkání.

Cizrnové chilli

Ingredience: cizrna, řapíkatý celer, mangold či špenát, rajčata, rajčatový protlak, chilli papričky, česnek, miso pasta, jablečný ocet, francouzská hořčice, sladká paprika, římský kmín, chilli koření, sůl, pepř, olej

Postup přípravy: Na oleji rozpálíme chilli papričky, řapíkatý celer, přidáme po dvou čajových lžičkách miso pasty, hořčice, římského kmínu, dle chuti chilli koření, sůl a pepř. Vše restujeme do změknutí celeru. Poté přidáme cizrnu, rajčata, rajčatový protlak a ocet.

Foto Jana Petřiková

Květákový koláč

Ingredience: 180 g pohankové mouky, 80 g kukuřičné mouky, 50 ml dobrého olivového oleje, 100 ml vody, ½ lžičky soli, květák, sušená rajčata, 200 g uzeného tofu nebo tempehu, 2 lžičice rajčatového protlaku, 1 nebo 2 cibule, 3 stroužky česneku, 100 ml rostlinné smetany, uzená a sladká paprika, drobná rajčátka na ozdobení

Postup přípravy: Smícháme mouky, půl lžičky soli, 50 ml olivového oleje a 100 ml studené vody, Zpracované těsto vytlačíme do vymaštěné formy a předpečeme na 180 °C 10 minut. Květák předvaříme do poloměkka, po uvaření rozmačkáme vidličkou a smícháme se zbylými pokrájenými ingrediencemi. Náplň navrstvíme na korpus, zdobíme drobnými rajčátky a dalšími kapkami rostlinné smetany. Pečeme půl hodiny při 200 °C.

Pohanková bábovka

Ingredience: dva hrnečky pohankové mouky, ½ hrnečku kokosového či jiného oleje, 1 hrneček rostlinného mléka, ¾ hrnku tmavého cukru, jablka, skořice, rozinky, ořechy, 1 lžička prášku do pečiva a 1 lžička jedlé sody

Postup přípravy: jablka a případně jiné ovoce nakrájíme na kousky, vše smícháme a pečeme 45 minut při 200 °C.

Jana Petřiková

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,

Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Michal Madar, František Zima, Darina Vernerová, Jiří Wagner, Simona Šafarčíková, Eva Legátová, Ondřej Fibich, Jana Petřiková

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2018

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE